

Nota kader IPCEI: IPCEI en deelname Vlaanderen

IPCEI algemeen

Beschrijving

- IPCEI-projecten zijn belangrijke projecten van gemeenschappelijk Europees belang (*Important Project of Common European Interest-IPCEI*). Hiermee wil de EU de lidstaten stimuleren om **middelen te bundelen** in projecten die bijdragen aan de versterking van de **concurrentiekracht** en de **grote maatschappelijke uitdagingen** van de Unie. IPCEIs zijn hierdoor sterk verbonden met **transities** en situaties met een **uitgesproken marktfalen**. Europa voorziet geen rechtstreekse financiering maar biedt de lidstaten de mogelijkheid voor een **ruimere toekenning van staatssteun**. Goedkeuring door de EU na notificatie is vereist.
- IPCEIs richten zich in het bijzonder op problemen die vandaag met de bestaande kaders **onvoldoende kunnen aangepakt worden**, of zoals de IPCEI-communicatie het expliciet stelt: *‘to address important market or systemic failures or societal challenges that could not otherwise be addressed’*.
- Volgende types activiteiten zijn mogelijk in IPCEI:
 1. **O&O&I-projecten** (onderzoek, ontwikkeling en innovatie).
 2. Projecten met een eerste industriële toepassing (**first industrial deployment-FID**). Deze moeten steeds de ontwikkeling mogelijk maken van een nieuw product of een nieuwe dienst met een sterke onderzoeks- en innovatiecomponent en/of de ontwikkeling van een fundamenteel nieuw productieproces. FID is steeds gekoppeld aan O&O&I, zo’n projecten bestaan dus steeds uit een O&O&I-fase en een FID-fase.
 3. **Infrastructuurprojecten** met een **open access karakter** en bijdrage aan milieu, energie, transport, health en industriële en digitale strategie van de Unie. Onderdeel van een ruimer Europees **cross border** netwerk.

Funding gap

- De financiering gebeurt niet op basis van een percentage van de aanvaardbare kosten zoals in de gangbare staatssteun, maar via een bijzondere berekening met een **funding gap**. De Commissie vraagt immers een engagement van de bedrijven om voldoende middelen in te zetten maar wil geen projecten goedkeuren die zonder staatssteun ook zouden doorgaan. Daarom worden enkel projecten aanvaard met een **duidelijk marktfalen** waar staatssteun **vereist** en **proportioneel** is. IPCEI richt zich op projecten waarbij de uitgaven voor de projectkosten ruimer zijn dan de inkomsten, wat tot uiting komt in een **negatieve netto actuele waarde** (Net Present Value-NPV) voor de hele productcyclus. Dit is de funding gap waarbij de steun beperkt blijft tot wat minimaal vereist is om de negatieve NPV tot nul te brengen.
- De werking met een funding gap kadert in het doel van IPCEIs om grote maatschappelijke uitdagingen met marktfalen aan te pakken en kan best geïllustreerd worden a.d.h.v. de klimaattransitie. De overheid wenst de bedrijven aan te zetten om te investeren in vergroening wat zeker in de vroege fasen vaak **weinig winstgevend** is in vergelijking met klassieke vervuilende processen. Dit wordt gestimuleerd via een subsidie die door de funding gap nooit groter kan zijn dan wat **minimaal vereist is om uit de rode cijfers te blijven** op projectniveau. Bij de beslissing gebeurt dit op basis van een raming, op het einde van de rit volgt een controle met de reële cijfers. Als de realiteit winstgevender blijkt dan geraamd wordt het deel van de subsidie dat eigenlijk niet vereist was om uit de rode cijfers te blijven via een **claw back clause** gedeeltelijk

teruggevorderd. Op die manier worden bedrijven **behoed voor verliezen** als ze zich inzetten voor vergroening, maar wordt **over-subsidiëring van winstgevende activiteiten vermeden**.

Meerwaarde IPCEI

- IPCEI is eigenlijk een **alternatief kader** voor toekenning van **staatssteun aan bedrijven** door de lidstaten, verschillend van de klassieke staatssteunregels die vastgelegd zijn in de kaderregeling en vrijstellingsverordening.
- IPCEI biedt een instrument om Europese **waardenketens** te ondersteunen. De projecten richten zich duidelijk op **grote uitdagingen** die strategisch belangrijk zijn voor de doelstellingen en de competitiviteit van de Unie maar een hoog marktfalen hebben en binnen de tijdspanne van een IPCEI-project onrendabel blijven.
- Een bijzonder aspect van IPCEI is de mogelijkheid om **first industrial deployment** te steunen bij projecten met een belangrijke innovatiecomponent. Dit betreft uitrol van O&O&I-resultaten tot en met de eerste industriële toepassing.
- **O&O&I** zelf kan ook gesteund worden, maar dat is ook mogelijk in de **klassieke staatssteunregels** onder de vrijstellingsverordening. IPCEI laat een ruimere invulling toe, maar de aard van de activiteiten is niet verschillend van wat onder de vrijstellingsverordening gesteund wordt.
- IPCEI laat ook toe om **investeringen voor milieu, energie, vervoer of gezondheid** te steunen mits deze van groot belang zijn voor de strategie van de Unie. Investeringen zijn ook mogelijk binnen de bestaande staatssteunregimes zoals in de VLAIO-programma's Strategische Transformatie Steun of Strategische Ecologie Steun. De scope in IPCEI is verschillend, met een focus op **infrastructuur met een open access karakter**. Anderzijds is IPCEI niet beperkt tot de voorwaarden en plafonds die gelden voor deze programma's. Zoals bij O&O&I laat IPCEI dus een ruimere invulling toe maar is steun aan zo'n activiteiten vandaag ook mogelijk, weliswaar met andere randvoorwaarden. Dat is verschillend bij FID, waar activiteiten kunnen gesteund worden die in de klassieke regimes onder de algemene groepsvrijstellingsverordening niet steunbaar zijn.
- Naast de additionele mogelijkheden zijn er ook een aantal specifieke vereisten, zoals het belang voor **spillovers**. Hierbij is het expliciet de bedoeling om een deel van de resultaten en kennis ruimer te delen met het ecosysteem en de maatschappij. Dit kadert in de betrachting van de Commissie om marktverstoring maximaal te vermijden. De bedrijven krijgen de mogelijkheid voor een verruiming van staatssteun, maar hiertegenover staat een **engagement voor een bredere disseminatie** en deling van kennis om geen marktverstoring te krijgen. Voor investeringen voor milieu, energie, transport of gezondheid zijn non-exclusiviteit en toegang aan derden een vereiste.
- Er zijn geen formele steunpercentages waarbij de steun bepaald wordt op basis van de totale projectkost, maar de Commissie stelt in de voorwaarden voor notificatie wel de noodzaak voor **voldoende eigen bijdrage door de bedrijven**.
- Voor activiteiten die ook kunnen gesteund worden onder de vrijstellingsverordening is IPCEI **niet altijd de beste optie**. Naast de extra mogelijkheden zijn er heel wat vereisten zoals net toegelicht. Ook is de toestemming door de Commissie een veeleisende procedure. Dit is het logische gevolg van het belang om marktverstoring uit te sluiten bij projecten buiten het kader van de klassieke

staatssteunregels. In zo'n situatie kan beter gewerkt worden met steun door individuele lidstaten onder de **bestaande staatssteunregimes**. Omdat IPCEI ook een unieke kans biedt aan te sluiten bij sterke netwerken biedt de Commissie voor zo'n situaties de mogelijkheid voor deelname aan het project als **indirecte partner** zonder deel uit te maken van de aanmelding. Dit biedt een interessante optie voor veel bedrijven.

- Vlaanderen heeft steeds de positie ingenomen dat het weinig zinvol is om projecten die zuiver O&O&I omvatten op te nemen in een IPCEI met een notificatie. Voor zo'n projecten werd van in het begin geadviseerd om gebruik te maken van het **reguliere O&O&I-kanaal** in VLAIO. Dit wil niet zeggen dat O&O&I-activiteiten niet steunbaar zijn, Vlaanderen voorziet de mogelijkheid voor financiering van O&O&I binnen IPCEI, maar dan als deel van projecten met een O&O&I- en FID-fase. Projecten die enkel O&O&I worden niet opgenomen in een aanvraag voor notificatie, maar kunnen als indirecte partner verbonden blijven met het ecosysteem van een IPCEI.

PROCES

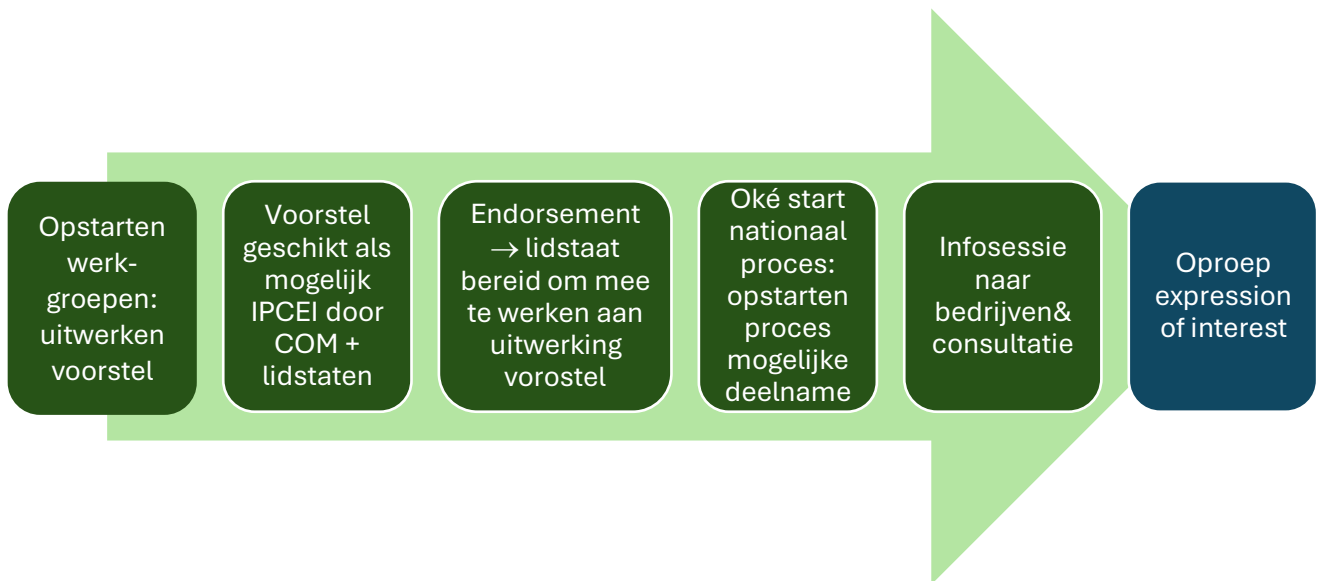
Er zijn twee grote fasen in het proces: (1) het proces voor de identificatie en opstart van een IPCEI en (2) de implementatie bij de lidstaten

Historiek

- VLAIO heeft in de periode 2019-2023 deelgenomen aan vijf IPCEIs, IPCEI batteries, IPCEI hydrogen, IPCEI microelectronics, IPCEI cloud en IPCEI health.
- De lancering van zo'n IPCEI was steeds het gevolg van diverse strategische analyses, vaak in allianties, maar het proces was in het algemeen vrij ad hoc.
- De keuze voor de eerste IPCEI waar VLAIO aan deelgenomen heeft, IPCEI batteries, steunde bv. op een lang proces met de start van de Europese alliantie voor batterijen in oktober 2017 en het Strategisch actieplan van mei 2018. In de conclusies van de concurrentieraad van de Europese Commissie 28 november 2018 werden IPCEI-projecten voorgesteld als een relevant instrument om batterij-waardenketens op te bouwen, wat aansloot bij de lange termijn visie van 28 november 2018 voor een klimaatneutrale economie met elektrificatie als één van de belangrijkste technologische instrumenten om koolstofneutraliteit te bereiken.
- Om een inzicht te krijgen in potentieel belangrijk waardeketens die het onderwerp zouden kunnen zijn van een IPCEI werd vervolgens in maart 2018 een *Strategic Forum* geïnstalleerd. Dit werd gecoördineerd door DG Grow en bestond uit vertegenwoordigers van lidstaten, het bedrijfsleven en de onderzoeksgemeenschap. Op basis van de impact op Europa's industriële competitiviteit, klimaatambities, strategische autonomie en veiligheid en de bereidheid van de lidstaten en industrie om gezamenlijke acties te ontplooien werden volgende waardeketens geïdentificeerd: *Hydrogen technologies and systems for climate action, Connected, clean and autonomous vehicles, Smart health, Industrial Internet of Things, Low-CO2 emission industry, Cybersecurity*. Hier bovenop werden ook *Micro-electronics, Batteries en High Performance Computing* vermeld, maar niet opgenomen in de lijst omdat de initiatieven hier reeds liepen.
- Hoewel veel latere initiatieven hun oorsprong vinden in deze analyse was er geen formele band tussen de identificatie van de waardeketens en start van een IPCEI.

Huidig proces opstart IPCEI

- Om het proces van het tot stand komen van nieuwe IPCEIs beter te structureren heeft de Commissie in oktober 2023 het initiatief **Joint European Forum IPCEI (JEF-IPCEI)** gestart. Vlaanderen is lid in de technische werkgroep via VLAIO samen met de andere regio's, de overkoepelende vertegenwoordiging in de high level meeting wordt waargenomen door FOD-economie.
- Het proces van idee tot opstart nationaal/regionaal proces is al volgt:

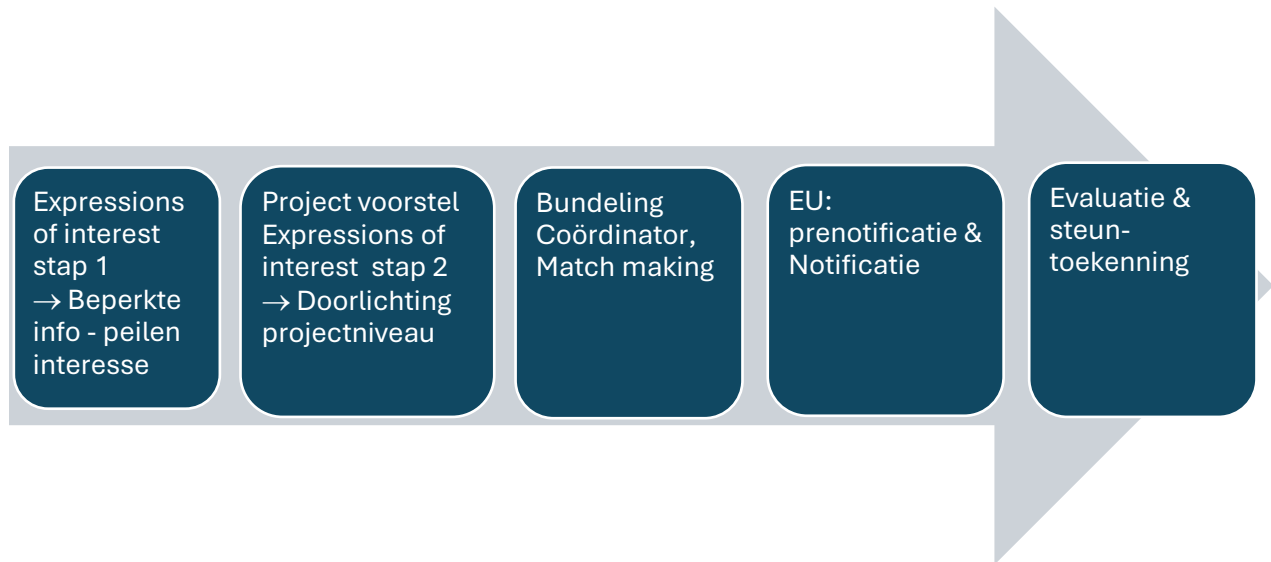
1. Voorstellen voor domeinen en uitwerken van **mogelijke individuele voorstellen** in **werkgroepen** met deelnamen door lidstaten op vrijwillige basis.
 2. Check van overeenstemming met de **Europese verwachtingen** voor een IPCEI, **in overleg tussen de Commissie en de lidstaten**.
 3. Akkoord van de lidstaten die interesse hebben in het onderwerp om mee te werken aan de **studiefase** van een voorstel dat geschikt bevonden is als IPCEI. Dit is nog geen beslissing tot deelname, wel om mee te werken aan de **studie en het ontwerp** van een IPCEI en wordt aangeduid als '**endorsement**'.
 4. Akkoord van **elke lidstaat/regio** lidstaat om intern het proces op nationaal of regionaal niveau op te starten met het doel te evolueren naar deelname **aan de oproep**.
 5. Infosessie naar de bedrijven met het oog op een oproep voor expressions of interest gevolg door een fase van consultatie met geïnteresseerde bedrijven.
- Dit wordt gevolgd door het lanceren van een expressions of interest in de individuele lidstaten.

Proces implementatie van een IPCEI

- Een akkoord om een oproep voor expressions of interest te lanceren is nog geen beslissing tot deelname en impliceert geen formeel engagement van een lidstaat of regio. Omdat de interesse van de bedrijven evident een cruciaal element is in de keuze om al dan niet deel te nemen wordt gewerkt met een oproep in **twee fasen** waarbij de **beslissing tot deelname** en de **organisatie van de oproep** elkaar **overlappen**. De **eerste fase** betreft een **laagdrempelige indiening** waar aanvragen die geen IPCEI vereisen kunnen geheroriënteerd worden en aanvragen in het algemeen onderworpen worden aan een **realiteitscheck**. Na kennis van de vraag vanuit het

werkveld wordt een **beslissing** voor deelname genomen en afspraken gemaakt rond **budget**. In de **tweede fase** werken de aanvragers hun voorstellen verder uit die na een grondige evaluatie en **preselectie** opgenomen worden in een **Vlaamse portfolio**.

- Het overzicht is dan als volgt:

1. Oproep **expressions of interest fase 1** om te peilen naar de interesse van de bedrijven op basis van een korte beperkte aanvraag. Dit omvat nog geen individuele evaluatie van de voorstellen maar vormt de **basis voor een beslissing** tot deelname.
2. Oproep **expressions of interest fase 2** met uitgewerkte aanvragen en evaluatie en preselectie van individuele voorstellen en samenstelling van een Vlaams portfolio
3. Combinatie van de portfolio's van verschillende lidstaten in **matchmaking** en opstellen van een **geconsolideerd voorstel** door een coördinator dat voorgelegd wordt aan de Commissie. De individuele aanvragen worden door elke lidstaat formeel voorgelegd aan de Commissie ter **notificatie**.
4. **Prenotificatie** en **notificatie** bij de Europese Commissie
5. **Toekenning van staatssteun** door de lidstaten/regio's na goedkeuring door de Europese Commissie

Samenwerking federale niveau en de andere regio's

- In België gebeurt de indiening van een notificatie op federaal niveau, met steun die vooral vanuit de regio's toegekend wordt. Daarom wordt gewerkt met een evaluatiecomité samengesteld door de regio's met coördinatie vanuit FOD-economie.

Indirecte en geassocieerde partners

- Zoals hierboven reeds gemeld in de hoofding 'meerwaarde IPCEI' kunnen bedrijven aansluiten als **indirecte partners** zonder deel uit te maken van de aanmelding. Zij kunnen dat doen met eigen middelen of via financiering van de lidstaten binnen de bestaande staatssteunregels.
- De mogelijkheid voor deelname als indirecte partner is uitgebreid met **geassocieerde partners**. Net als indirecte partners maken zij **geen deel** uit van de notificatie. Waar elk bedrijf dat een samenwerking heeft met één van de directe partners kan vragen erkend te worden als indirecte partner hebben geassocieerde partners een **grotere betrokkenheid**. Geassocieerde partners zijn

formeel lid van het IPCEI met een aantal voorwaarden, nemen deel met een **eigen projectuitvoering**, hebben de **preselectie** doorlopen en ontvangen **financiering** van hun lidstaat. Zij zijn gebonden aan verslaggeving voor de uitvoering van een IPCEI en nemen deel aan de jaarlijkse conferentie met kennisuitwisseling. Bedrijven die deelnemen als geassocieerde partner maken **structureel deel uit van het IPCEI** en zijn zeer vergelijkbaar met directe partners in hun betrokkenheid, maar worden gesteund op basis van de bestaande staatssteunregels en doorlopen geen notificatie omdat hier geen noodzaak toe is.

- De participatie als indirecte of geassocieerde partner opent ook de mogelijkheid voor deelname door **kennisinstellingen**, deze zijn niet gebonden aan staatssteunregels, maar kunnen een actieve rol spelen in de uitbouw van het netwerk.
- De Commissie heeft de mogelijkheden om deel te nemen als **geassocieerde partner** recent sterker uitgebouwd waarbij o.a. de rechtsbasis voor de klassieke staatssteun aangepast werd. Hierdoor kunnen aanvragers die geen notificatie doorlopen maar wel deel uitmaken van een IPCEI-portfolio na preselectie door de lidstaten **ruimere mogelijkheden krijgen in de gangbare staatssteunregimes**. Het doel is om de noodzaak voor notificaties te beperken en een opening te maken naar kmo's die door het zware proces in het verleden vaak afzijdig bleven. Vlaanderen staat uiteraard positief tegenover die aanpassing en zal maximaal gebruik maken van geassocieerde partners met inbegrip van de versoepelingen aangeboden door de Commissie. Het aantal notificaties zal hierdoor beperkt worden tot wat minimaal vereist is.

Instrumenten

- Voor het O&O&I-deel wordt steun voorzien door gebruik van de bestaande besluiten voor steun aan O&O&I¹ waarvoor het beslissingscomité bij het Fonds Innoveren en Ondernemen bevoegd is. Steuntoekenning gebeurt volgens de bepalingen van de besluiten, met aandacht aan kwaliteit en voldoende impact voor Vlaanderen. Op het einde van de rit blijft het immers een project gesteund met Vlaamse middelen, en blijft toegevoegde waarde een belangrijk beslissingscriterium.
- Voor het FID-deel beschikt het Fonds Innoveren en Ondernemen niet over een juridische basis. Voor dit deel gebeurt steuntoekenning via een beslissing door de Vlaamse Regering, die hiervoor beschikt over de nodige juridische grond op basis van het decreet economisch ondersteuningsbeleid² mits goedkeuring van de aanmelding door de Europese Commissie. Deze beslissing zal gebeuren na een evaluatie ten gronde. Ook steun aan projecten voor investeringen voor milieu, energie, vervoer en gezondheid, indien van toepassing, worden gesteund op basis van het decreet economisch ondersteuningsbeleid.
- Vlaanderen kan de instrumenten die ingezet worden alsook de modaliteiten en accenten voor deelneming aanpassen per IPCEI in functie van het onderwerp en de

¹ Besluit van de Vlaamse regering van 12 mei 2017 tot regeling van steun aan ondernemingen voor onderzoek en ontwikkeling met een kennisintensief karakter in Vlaanderen en besluit van de Vlaamse regering van 12 mei 2017 tot regeling van steun aan ondernemingen voor ontwikkeling en innovatie in Vlaanderen.

² Decreet van 16 maart 2012 betreffende het economisch ondersteuningsbeleid

noodwendigheden. Als algemene regel wordt de Vlaamse steun niet toegekend tot 100% van de *funding gap* en wordt slechts een deel van de *funding gap* gesteund.

- Het is mogelijk de steun te cumuleren met EU-fondsen voor dezelfde kosten zolang de som binnen de *funding gap* blijft. Cofinanciering vanuit Europese fondsen wordt sterk aangeraden en is een pluspunt bij de doorlichting van de Vlaamse aanvragen. Via cumulering met EU-fondsen kunnen bedrijven een totale steun tot 100% van de *funding gap* verwerven.
- Voor verschillende IPCEIs kunnen de modaliteiten verschillen. Dit wordt verduidelijk in de communicatie bij de individuele oproepen voor expressions of interest.